

ДИДАКТИКО-МЕТОДИЧНІ КОНЦЕПТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ ІСПАНСЬКОЇ МОВИ В 5 КЛАСАХ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: СИТУАЦІЙНИЙ ПІДХІД

Валерій РЕДЬКО, доктор педагогічних наук, доцент, завідувач відділу навчання іноземних мов Інституту педагогіки НАПН України, м. Київ, Україна

Здатність учнів у навчальних умовах оволодівати життєво необхідними іншомовними комунікативними вміннями, у тому числі продукувати та ідентифікувати наративи відповідно до тем і завдань спілкування, може забезпечити лише освітня система, у якій використовуються особливі дидактичні засоби, які спроможні змоделювати акт комунікації, передбачений цілями навчального процесу. Вони мають давати учням змогу ефективно оволодівати механізмами іншомовного спілкування, яке за своїми параметрами, у тому числі мовною нормативністю, інформаційним наповненням і комунікативною культурою відповідає усталеним нормам мовленнєвої взаємодії з носіями інших культур і традицій. З-поміж таких засобів особлива роль належить мовленнєвим ситуаціям як штучно створеним у навчальних умовах фрагментам комунікативної взаємодії, які з певними цілями виконують функції, характерні реальним умовам спілкування. За таких обставин на передню щабель ставиться потреба в оновленні дидактичної і методичної сутності та функцій іншомовних комунікативних умінь, якими оволодівають учні, спрямуванням їх на розвиток і адекватне використання в компетентісно орієнтованому освітньому середовищі як своєрідній дидактичній моделі навчання та прототипу реальних умов життєдіяльності в сьогоdnішньому мобільному полікультурному просторі. Чим більше комунікативні дії учнів у процесі шкільної іншомовної освіти будуть апроксимовані до реальних світових стандартів, тим успішніший і переконливіший вигляд матиме шкільна система навчання, що покликана формувати відповідні якості особистості в сучасного соціуму. А відтак, такий підхід вимагає певного перегляду технології навчання іноземних мов, зокрема визначення та адаптування методів, форм, способів і засобів навчання до умов соціально оновленого світу. Це зумовлює створення такої моделі навчального процесу, яка б забезпечува-

ла досягнення цілей, детермінованих сучасним світовим соціумом.

Дидактична доцільність будь-якого педагогічного процесу значною мірою залежить від рівня наближення навчальної діяльності, що виконується в його межах, до тієї, що визначена об'єктом формування. Ця закономірність особливо характерна для навчання іноземних мов, оскільки спілкування відповідно до вказаної тези визначається його метою і засобом. Відповідність змісту навчання іншомовного спілкування реальному процесу комунікації є однією з найважливіших вимог до сучасної шкільної іншомовної освіти. Особливої актуальності ця проблема набуває в останні роки, коли в умовах глобалізаційних і технологічних трансформацій компетентісний підхід до навчання будь-якого шкільного курсу, й іноземної мови теж, перетворюється на філософію, яка формує інноваційні погляди на освіту, а сама компетентісна ідея в європейському та світовому просторі поступово наближається до рівня освітньої стратегії. Такий стан зумовлює дещо скоригувати науково-теоретичні напрацювання минулих років і окреслити концептуальні підходи до оновлення не тільки цілей і змісту навчання, але й до визначення ефективних засобів, які спроможні забезпечувати їх успішну реалізацію в шкільній практиці. На наш погляд, це може бути оновлена модель навчального процесу, яка сприяла б успішному формуванню в учнів міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності, на що спрямовуються всі документи європейських і світових освітніх державних установ.

Компетентісно орієнтоване навчання іноземних мов в 5 класах ЗЗСО доцільно розглядати як здатність учнів відповідно до вікових особливостей і потенційних можливостей усвідомлено виконувати навчальні дії, які забезпечують оволодіння іншомовним спілкуванням в усній і письмовій формах у межах сфер, тем, ситуацій та з допомогою мовних засобів, перед-

бачених чинною навчальною програмою. Відповідно, компетентна особистість учня 5 класу за результатами вивчення іноземної мови повинна бути здатною доцільно добирати мовні засоби для продукування своїх думок і демонструвати вміння ефективно користуватися іншомовною інформацією, окресленою її комунікативними потребами і презентованою соціальним оточенням, оцінювати її та добирати ту, яку найбільше потребує життєва діяльність, активно впливати на неї, адаптуючи її кількісні та якісні характеристики до власних іншомовних комунікативних намірів.

Іншомовне ситуаційне спілкування ми розглядаємо не тільки як безпосередню усну або письмову мовленнєву взаємодію двох чи групи комунікантів, але й як монологічне висловлення у формі роздумів щодо певного об'єкта/суб'єкта цієї взаємодії, оприлюднення своїх позитивних/негативних ставлень до них, представлення власного досвіду в певній сфері, обґрунтування своїх думок/поглядів, коментування власних дій, власної моделі поведінки/діяльності, презентацію схеми/плану видів діяльності, окреслення та коментування цілей/завдань, що виникають за певних обставин, пояснення своїх дій, зумовлених певним соціальним або навчальним середовищем, тощо. Такі мовленнєві дії комунікант здійснює під час участі в різних формах спілкування (діалозі, бесіді, проектній роботі, дидактичній грі), висловлюючи свої думки, продуковані в монологічній формі, та долучаючи їх до змісту вербальної взаємодії з іншими комунікантами. Його монологічні висловлення можуть бути різного обсягу відповідно до обставин, які ситуативно виникають у спілкуванні. А відтак, для навчання іншомовного ситуаційного спілкування в умовах сучасних ЗЗСО методично доцільними ми визначили такі види діяльності:

- *діалогічне спілкування*, коли співрозмовники з'ясовують певні питання і демонструють, переконують, (не) погоджуються, висловлюють здивування, власне ставлення до об'єктів спілкування тощо;
- *групова дискусія* в межах виконання колективних завдань, коли відбувається обговорення певних проблем з оприлюдненням своїх поглядів;
- *монологічне висловлення* з демонстрацією своїх думок щодо об'єктів спілкування та їх обґрунтуванням;
- *групова робота у формі проектної діяльності*, що передбачає обговорення змісту і плану проекту, функцій учасників, коментування дій, що виконуються, обґрунтування способів діяльності, вербальне представлення результатів роботи;
- *дидактична гра*, яка стимулює учасників до породження мовленнєвих наративів, які ситуативно (часто спонтанно) виникають у процесі

ігрової діяльності в межах певної теми спілкування, сприяє усвідомленому добору й активізації в комунікативній діяльності мовних одиниць, забезпечує дотримання відповідної комунікативної поведінки;

- *спілкування у формі листування*, і за допомогою електронних засобів, яке здійснюється в діалогічній чи груповій (конференція) формах у режимі онлайн під час обговорення певних питань, які ситуативно виникають.

Зазвичай, усі ситуаційні завдання будь-якого виду, що тематично доцільно дібрані і методично нормативно сформульовані в мовному відношенні, передбачають створення уявних комунікативних середовищ, у межах яких учні оволодівають здатністю іншомовного спілкування. Зміст ситуацій має бути чітким, доступним для розуміння учнями певної вікової категорії/певного класу, враховувати їхній навчальний і життєвий досвід та потенційні можливості, а також соціальні потреби їхньої майбутньої життєдіяльності.

Розглядаючи мовленнєві ситуації поліфункціональним засобом навчання, розглянемо динаміку їх використання. Ефективне застосування цих засобів можливе лише за умови дотримання певної системи, яка передбачає наявність двох етапів: 1) підготовчого (*доситуаційного*) і 2) творчого (*ситуаційного*), упродовж яких в учнів мають формуватися відповідні темі спілкування мовні навички і мовленнєві вміння. На підготовчому етапі виконуються мовні вправи: на підстановку, трансформацію, доповнення речень, заповнення пропусків у реченнях/репліках діалогів, утворення речень за зразком тощо. Зазвичай такі вправи мають містити лексичні одиниці, інформаційно характерні темі спілкування.

Важлива роль на цьому етапі належить умовно-мовленнєвим вправам, які доцільно створювати у формі своєрідних мікроситуацій (1–2 речення/репліки): скажи/напиши, що ти також це (не) зробиш, ...; підтверди свою думку, запереч/погодься, додай до почутого/прочитаного, оціни, уточни, перезапитай... Часто такі вправи можна виконувати за зразком як орієнтовною основою діяльності. Це своєрідний доситуаційний етап, який вводить учнів у мовно-мовленнєве та інформаційне середовище, у якому вони, виконуючи вправи, засвоюють тематичні лексичні одиниці, характерні змісту навчально-мовленнєвої ситуації, проектної роботи чи рольової гри, ознайомлюються з деякими тематичними інформаційними матеріалами, набувають досвіду виконання мовленнєвих дій в усній і письмовій формі, використовуючи лексичні одиниці та мовленнєві зразки, характерні певній тематичній сфері.

Лише коли в учнів сформувалися відповідні мовні навички, можна переходити до другого,

творчого етапу, де виконуються дії, спрямовані на формування мовленнєвих механізмів і набувається досвід комунікативної поведінки, що узгоджуються із змістом певної компетентності. Звісно, що запропонований напрям ситуаційного спілкування, його обсяг, інформаційна глибина змісту різнобічно детермінуються вимогами навчальної програми, окресленими завданнями, освітнім досвідом учнів, їхніми віковими особливостями і потенційними можливостями.

Доцільно окремим видам мовленнєвих ситуацій надавати форму навчально-тематичних ігор, проектної роботи, зміст і форми виконання яких наближаються до реальних умов іншомовного спілкування та відповідної комунікативної поведінки. Такі інтерактивні види діяльності сприяють формуванню в учнів елементів ключових і предметної компетентностей, що поступово дають їм змогу навчатись задовольняти їхні соціально життєві потреби й оволодівати здатністю успішно жити і співпрацювати в сучасному глобалізованому мультилінгвальному і полікультурному світовому просторі.

Нижче пропонуємо список, на наш погляд, найбільш типових за змістом мовленнєвих ситуацій, що можуть зустрітись в реальному житті. Мовне та інформаційне їх наповнення узгоджується з вимогами навчальної програми для 5 класу, зокрема з тематикою спілкування учнів, їхніми мовними потенційними можливостями (особливо граматичними). Зміст ситуацій пропонує учням здійснювати спілкування в різних часових межах, зокрема в теперішньому, минулому, майбутньому дієслівних часах, форми яких їм відомі. Також від учнів вимагається не тільки транслювати певну інформацію відповідно до теми спілкування, але й обґрунтовувати свої думки, висловлювати власне ставлення до об'єктів, про які мовиться, що передбачено мовленнєвими функціями модельної навчальної програми. Звісно, що на наступних етапах навчання учні зможуть якісно і кількісно розширити обсяг інформації в межах цих тем, долучивши для цього відповідні нові мовні одиниці, які в 5 класі їм ще не були відомі.

Tipos de tareas comunicativas para la formación de la capacidad de comunicación situacional en lengua española 5to grado

Discurso monológico

- Esta semana en un café para niños celebraste el cumpleaños de un compañero de clase. Cuenta sobre este evento:
 - cuándo es el cumpleaños;
 - cuántos años ha cumplido;
 - describe el interior de la cafetería;
 - cuenta cómo os trataron;
 - ¿te han gustado la fiesta y los platos.

- Recientemente has ido a una tienda de ropa con tus padres. Cuenta:

- qué ropa has comprado;
- de qué color es;
- cuál es su precio;
- cuánto cuesta todo.

- Tu amigo extranjero está interesado en tus platos favoritos. Cuenta qué platos te gustan más y por qué. De qué ingredientes se preparan.

- Tu amigo extranjero está interesado en los platos que sueles comer en el desayuno, el almuerzo y la cena. Cuenta al respecto, así como reporta lo que has comido hoy y comiste ayer.

- Te comunicas por Internet con tu amigo extranjero. Está interesado en cómo usas tu tiempo libre fuera de la escuela/los fines de semana/en vacaciones. Cuenta al respecto.

- Se acabaron las vacaciones de verano/invierno. Cuenta cómo las pasaste:

- qué hiciste;
- qué visitaste;
- qué y por qué te gustó/recordaste más.

- Chateando online con tus amigos extranjeros, cuentas sobre el viaje/la excursión en vacaciones que más te impresionó:

- adónde y con quién fuiste;
- si el clima fue exitoso;
- qué y por qué te gustó;
- qué atractivos culturales/históricos aprendiste por primera vez, por qué son interesantes.

- Tus amigos extranjeros están interesados en la ciudad/pueblo en el que vives. Cuenta:

- cómo se le llama;
- dónde está ubicado;
- sobre sus atractivos culturales/históricos;
- sobre su población;
- qué lugares visitas con más frecuencia y por qué.

- Tus amigos extranjeros están interesados en cómo pasa el día. Cuenta cada hora sobre sus principales escenarios.

- Tu amigo extranjero planea visitar Ucrania / ciudad / pueblo donde vives. Él está interesado en conocer los datos básicos al respecto. Cuéntale la información relevante.

- Tu amigo extranjero vive en un país con un clima cálido muy diferente al nuestro. Él está interesado en el clima en nuestro país en diferentes épocas del año y qué ropa usas. Cuenta al respecto.

- Te comunicas con tu amigo extranjero. Habláis de días festivos que son bien conocidos en vuestros países. Cuenta sobre qué fiestas y qué dijiste.

- Por la noche, tu amigo extranjero te llamó y te preguntó cómo estuvo el día. Cuenta qué lecciones has tenido en la escuela hoy, qué hacéis en clase. ¿Qué recuerdas?

Discurso dialógico

- Al comunicaros con vuestros interlocutores extranjeros, os interesa la información sobre vuestras familias. Infórmad de las siguientes preguntas:

- miembros de la familia, sus nombres y edad;
- profesiones de los padres;
- formación de hermanos;
- abuelos;
- lugares de residencia.

- Por teléfono/Internet te comunicas con un amigo extranjero sobre tus amigos cercanos. Infórmate de las siguientes preguntas:

- sus nombres;
- su edad;
- residencia;
- sus preferencias;
- sus familias.

- Te comunicas con tu amigo extranjero en Internet sobre tus impresiones de las vacaciones de invierno/verano. Cuenta:

- dónde y con quién habéis descansado;
- qué lugares / atracciones históricas / culturales habéis visitado;
- qué más os ha impresionado y por qué.

- Tu amigo extranjero planea visitar Ucrania durante las vacaciones de invierno / verano, por lo que está interesado en el clima típico en este momento y qué ropa usar. Comunicad.

- Tu amigo extranjero planea visitar Ucrania, por lo que está interesado en los encantos de Ucrania que vale la pena mencionar. ¿Qué le puedes aconsejar y por qué?

- Con tu amigo extranjero habláis de las fiestas más famosas de vuestros países y cuáles os gustan más y por qué.

- Habla con tu amigo extranjero sobre lo que está aprendiendo en una clase de idioma extranjero y qué actividades de aprendizaje te gustan más y por qué.

- Hablas con tu amigo extranjero sobre los asentamientos en los que vivéis. Infórmale de las siguientes preguntas:

- sus nombres;
- ubicaciones;
- atracciones culturales e históricas;
- qué lugares y por qué te gusta visitar.

- Habla con tu amigo extranjero sobre los platos típicos de tu país, cuáles y por qué te gustan más.

- Estás de viaje turístico en un país cuyo idioma hablas. Cuando estás en una de las ciudades, no sabes cómo llegar a un determinado punto (museo, exposición, otro objeto) que te interesa. Habla con un transeúnte y averigua:

- dónde está el objeto (calle) que te interesa;
- qué tipo de transporte se puede usar para llegar allí;
- si es necesario hacer trasplantes;
- en qué parada debes bajarte;
- cuál es el precio.

- Habla con tu amigo extranjero sobre la ropa típica que suelen llevar tus amigos/compañeros en las diferentes épocas del año. Contad qué ropa estáis usando vosotros.

Trabajo del proyecto

- Construid y presentad un «árbol genealógico» y comentad su contenido: miembros de la familia, sus nombres, edad, ocupación/profesión, preferencias.

- Cread un collage informativo con fotos de vuestros amigos y hablad sobre ellos: nombres, edad, lugar de residencia, educación, preferencias.

- Cread y presentad un collage informativo (individual y colectivo) con fotos de vuestras familias/vuestros amigos. Comentad sobre su ropa y hablad con vuestros compañeros de clase sobre su ropa de temporada favorita.

- Cread y presentad un collage informativo con imágenes/fotos de comida y comentad el menú de comidas típicas para el desayuno, almuerzo, la cena.

- Cread y presentad un collage informativo con fotos/imágenes de comidas típicas de la población de los países cuyo idioma se está estudiando/ de la cocina ucraniana. Contadlo.

- Cread y presentad un collage informativo de tipos de vuestras vacaciones favoritas y contadlo.

- Cread y presentad un collage informativo (individual/colectivo) de vuestras vacaciones de invierno/verano. Comentad su contenido.

- Cread un collage informativo y significativo de fenómenos naturales/diferentes tipos de clima típicos de vuestra región y comentad su contenido.

- Cread y presentad un collage informativo de sitios históricos y culturales de vuestra localidad/vuestro distrito, a los que, en vuestra opinión, es recomendable organizar viajes turísticos y que podéis aconsejar visitar a vuestros invitados, amigos extranjeros. Comentad su contenido y justificad vuestras opiniones.

- Cread un plan de viaje por vuestra ciudad/vuestro pueblo que usarías para llevar a vuestros invitados al extranjero. Explica por qué has elegido este camino, e informa sobre los objetos que se encuentran en él y proporcionad una breve información sobre ellos.

- Cread un collage informativo y presentad materiales sobre vuestras vacaciones favoritas. Comenta su fecha, sus características y cómo se celebra.

- Haced y presentad un horario de lecciones para un día específico y hablad sobre su contenido. Comentad sobre vuestro tema favorito y actividades en clase.

- Construid un collage informativo sobre los eventos de vuestra jornada laboral y comentadlos.

- Presentad un mapa de Ucrania y hablad sobre su ubicación geográfica, contad información general sobre ella (grandes ciudades, ríos, lagos, montañas), incluyendo sus atracciones históricas y culturales.

- Presentad un mapa del país cuyo idioma estáis estudiando, hablad de su ubicación geográfica y contad información general sobre el mismo.

Juegos didácticos

- Necesitas llenar cuestionarios con información sobre tus hermanos. Rellena y reporta su contenido.

- En un aeropuerto extranjero, ayudas a los miembros de tu familia a llenar los formularios de aduana. Rellena y cuenta su contenido.

- Estás en una tienda de ropa. Junto con los miembros de la familia, eliges la ropa de temporada (para el invierno, para el verano). Habla con el vendedor y los miembros de la familia:

- estás de acuerdo / en desacuerdo con las propuestas de los miembros de la familia / asesor de ventas;
- justifica tu elección.

- Estás en una tienda de ropa. Habla con tu asesor de ventas sobre lo siguiente:

- qué quieres comprar;
- tus preferencias;
- talla/color que te interesa;
- compruebas si hay ropa de otro color/tamaño;
- ubicación del probador;
- el precio de ropa que deseas comprar;
- lugar de pago.

- Estás en la víspera de las vacaciones. Consideras un plan para ello. Averiguas las siguientes preguntas con tus amigos:

- medidas;
- registro;
- responsables.

- Se acercan las vacaciones de invierno/verano. Imagina que te estás comunicando con tus amigos extranjeros en línea. Comenta tus planes para estos días: infórmale de tus planes y habla de los suyos.

Учителеві доцільно завжди враховувати той факт, що учні 5 класу ЗЗСО об'єктивно не можуть підтримувати іншомовне ситуативне спілкування на однаковому рівні з усіх тем. Модельними програмами з іноземних мов для 5 класу чітко окреслюються межі такої комунікації в мовному й інформаційному відношенні. У зв'язку з цим мовленнєві висловлювання на кожному наступному етапі навчання будуть відрізнятися від попередніх якісними і кількісними показниками: мовним та інформаційним наповненням і обсягом. Майбутній професійний досвід життєдіяльності випускника ЗЗСО може затребувати й інші теми ситуативного спілкування, що не були предметом вивчення в межах шкільної іншомовної освіти. Утім у ЗЗСО мають забезпечити учням оволодіння базовими механізмами комунікації, типовими для більшості соціальних середовищ, які ситуативно можуть зустрітися в їхньому житті. А тому основне призначення шкільної іншомовної освіти в цьому аспекті – це сформувати в учнів здатність виконувати типові комунікативні дії та вміти дотримуватися відповідної комунікативної поведінки під час іншомовного спілкування в різних його формах, за різних умов і в різних соціальних середовищах. Саме цей аспект доцільно вважати найважливішим у всій системі шкільної іншомовної освіти. Він має бути визначальним пріоритетом діяльності сучасних ЗЗСО на всіх етапах їх розвитку. Власне, це стратегія, що ґрунтується на потребах сучасного світового глобалізованого соціуму.